

**BRUG AF
MUSIK
I DET DANSKE
SUNDHEDS-
VÆSEN**

UDARBEJDET AF ANITA JENSEN & JOHANNE BØGH NIELSEN

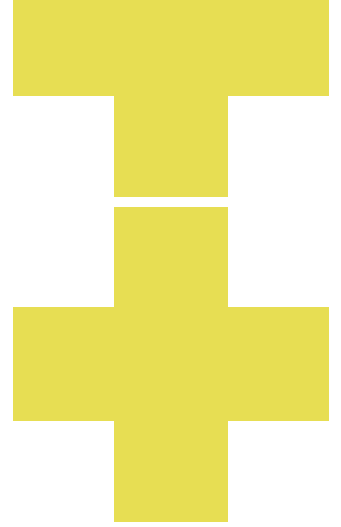

**NORDJYSK CENTER
FOR KULTUR OG SUNDHED,
AALBORG UNIVERSITET**

Februar 2019

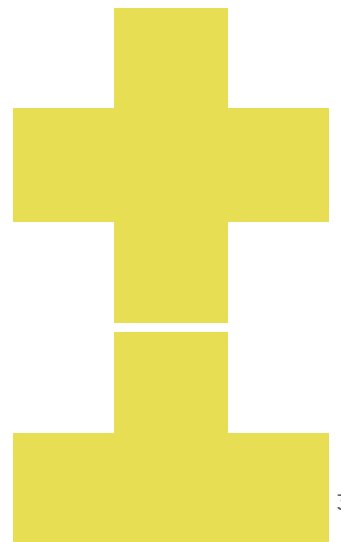
Med støtte fra Uddannelses- og
Forskningsministeriet gennem
Innovationsnetværket Danish Sound
Network 4238-00010B,
DJBFA – Komponister og Sangskrivere
og projektparring fra Zen Spaces.

INDHOLD

Forord	5
Kontekst	6
Begrebsafklaring	7
Definition af musik og musikanvendelse	7
Resumé	9
Musiktiltag på Danmarks hospitaler	10
Udpluk af hospitalernes udtalelser	13
Musiktiltag på landets hospicer	18
Musiktiltag på plejecentrene i Roskilde Kommune	20
Samlede tendenser	22

FORORD

Musik gør noget ved os mennesker. Den kalder på alle vores følelser, og får dem til at flyde frit. Den skaber glæde og vækker sorg, og musikken kan binde os sammen i en særlig fællesskabsfølelse, når vi skaber eller lytter til den sammen. Det har mange af os oplevet. Men bliver musikkens kræfter brugt konstruktivt i det danske sundhedsvæsen?

Det spørgsmål har Danmarks største komponistforening bedt forskere på Aalborg Universitet (NOCKS – Nordjysk Center for Kultur og Sundhed) om at kigge nærmere på.

Dansk sundhedsvæsen er i verdensklasse. Det skyldes i høj grad, at vi er nysgerrige og ihærdige med at undersøge nye veje og muligheder for, hvordan vi kan forebygge, behandle og genoptræne efter sygdom.

Men ind imellem kan løsninger være så indlysende, at vi nærmest automatisk overser dem - eller tager dem for givet uden at undersøge det fulde potentiale nærmere. Kan musikken bruges i sundhedssammenhænge? Og hvis den kan, i hvilket omfang og hvordan?

Det er interessante spørgsmål, hvis svar måske kan medvirke til at skabe nye spændende muligheder i sundhedsvæsenet. Og dermed bringe det danske sundhedsvæsen endnu et skridt videre og tilmed vise nye veje også for andre.

Undersøgelsen er gjort mulig med økonomisk støtte fra komponisternes rettighedsmidler og desuden med økonomisk støtte fra Uddannelses- og Forskningsministeriet gennem Innovationsnetværket Danish Sound Network, Aalborg Universitet og projektparring fra Zen Spaces.

Forhåbentlig vil undersøgelsen medvirke til at prikke yderligere til nysgerrigheden og bane vej for et sundhedsvæsen, der spiller på det fulde klaviatur, når vores sundhed er udfordret.

God læsning!

På vegne af komponister og sangskrivere

Anna Lidell

komponist og formand

DJBFA / Komponister og Sangskrivere

KONTEKST

For at skabe et overblik af hvilke musiktiltag, der eksisterer i sundhedsregi (hospitaller, hospicer, plejecentre) i Danmark, initierede DJBFA (den største og bredeste komponistforening i Danmark) et kortlægningsprojekt, som danner rammen om nærværende rapport. Rapporten er finansieret af Danish Sound Innovation Network, DJBFA og Aalborg Universitet og med projektstøtte fra Zen Spaces. Kortlægningen samt sammenfatningen af rapporten er udført af NOCKS (Nordjysk Center for Kultur og Sundhed) ved Aalborg Universitet.

BEGREBS- AFKLARING

Denne rapport tager afsæt i en definition af musik, som er:
Lyd struktureret i et tidsligt forløb, med de forudsætninger, at der er lyd, at lyden er struktureret på baggrund af en menneskelig, kreativ vilje, og at lyden udfolder sig i et afgrænset og sammenhængende tidsrum.

Kortlægningen inkluderer følgende musikinterventioner i undersøgelsen af musikanvendelse i en sundhedssammenhæng:

- Afslapningsøvelser til musik
- Bevægelse til musik, f.eks. dans
- Vejrtrækningsøvelser i takt til musik
- Guided Imagery & Music/Music and Imagery, dvs. arbejdet med indre billeder, kropsfornemmelser, følelser, tanker og erindringer under lytning til særligt udvalgt (klassisk) musik i afspændt tilstand.
- Reproduktion/fortolkning af musik via sang og/eller spil på instrumenter
- Improvisation (dvs. skabelse af musik i nuet)
- Musiklytning (uden et primært formål)

MUSIK- ANVENDELSE

Vi beskrev på side 7, hvordan vi har defineret musikanvendelse i sundhedssammenhæng i forbindelse med denne kortlægning. Man kan endvidere forklare forskellige kliniske, terapeutiske og sundhedsfremmende tilgange til musik og anvendelser af musik i sundhedsøjemed som følgende: ¹

Musikterapi²

er den specialiserede ekspertise i brugen af musik som relationsbaseret behandling i forhold til såvel psykiske som somatiske lidelser.

MusikMedicin

er brugen af musik (spillet live eller via forskelligt afspilleudstyr) til gavn for hospitalpatienter i såvel behandlings- som rehabiliteringsfasen. Her er der mange forskellige aktører på banen; mange komponister leverer nykomponeret musik til forskellige formål. Musikere spiller for patienter med et erklæret behandlingsmål, f.eks. mindskelse af angst. Det sidste kaldes "Live MusikMedicin".

"Helsemusikere"³

er (i de fleste tilfælde) professionelle musikere, der bruger deres kompetencer og engagement til at skabe glæde og livskvalitet for patienter på hospitaler og plejecentre gennem live-optræden. Dette er hverken musikterapi eller musikmedicin, da det ikke har en behandlingskomponent.

Musik som sundhedsfremme

er specielt tilrettelagte musikoplevelser som indgår på linje med andre kulturoplevelser f.eks. i "Kultur på recept"⁴

-projekter. Her er der tale om autentiske kunstoplevelser, så som en koncert der bruges sundhedsfremmende – ikke som behandling, men ud fra en viden om at kunstoplevelser kan have en helsefremmende funktion.

Musik som afledning/ underholdning på hospitaler.

Der udvikles for tiden flere apps specielt rettet mod hospitalpatienter. Det kan være i form af play-lister og originalkomponeret musik, hvor musikvalget er baseret på en faglig ekspertise. For eksempel er app'en "Musikstjernen" udviklet til brug i psykiatrien.

¹ Stor tak til Lars Ole Bonde, Professor Emeritus Aalborg Universitet for hjælp til at definere de forskellige tilgange.

² Music Therapy or Music Medicine? (2011). Gold, C., Erkkilä, J., Bonde, L.O., Trondalen, G., Maratos, A. & Crawford, M.J. *Psychotherapy and Psychosomatics* 80(5):304-305. DOI:10.1159/000323166

³ "Helsemusikere" - et begreb som er udtænkt af nordmanden Even Ruud som er Professor ved Institut for Musikvidenskab på Oslo Universitet.

⁴ www.musikterapi.aau.dk/digitalAssets/449/449538_kulturvitaminer_rapport.pdf

RESUMÉ

I dette kapitel følger en gennemgang af hovedpunkterne fra kortlægningen af musiktiltag på Danmarks hospitaler og hospicer, samt på plejecentrene i Roskilde Kommune.

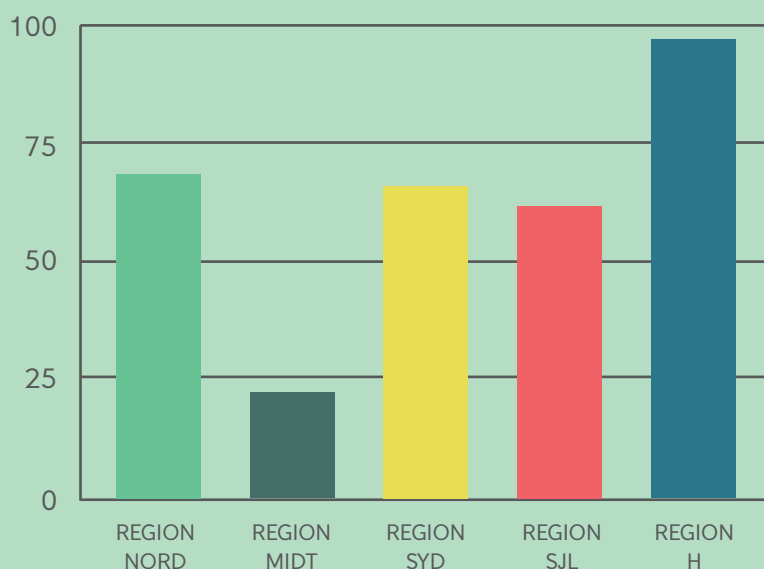
MUSIKTILTAG PÅ

DANMARKS HOSPITALER

FIGUR 1 (%)

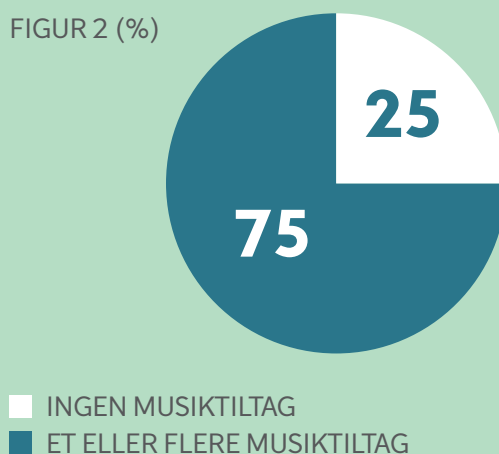
ANTAL RESPONDENTER I REGIONERNE

På tværs af landets fem regioner har i alt 315 ledende sygeplejersker fordelt på 24 hospitaler deltaget i undersøgelsen. Respondenterne fordeler sig som følger på landets regioner:

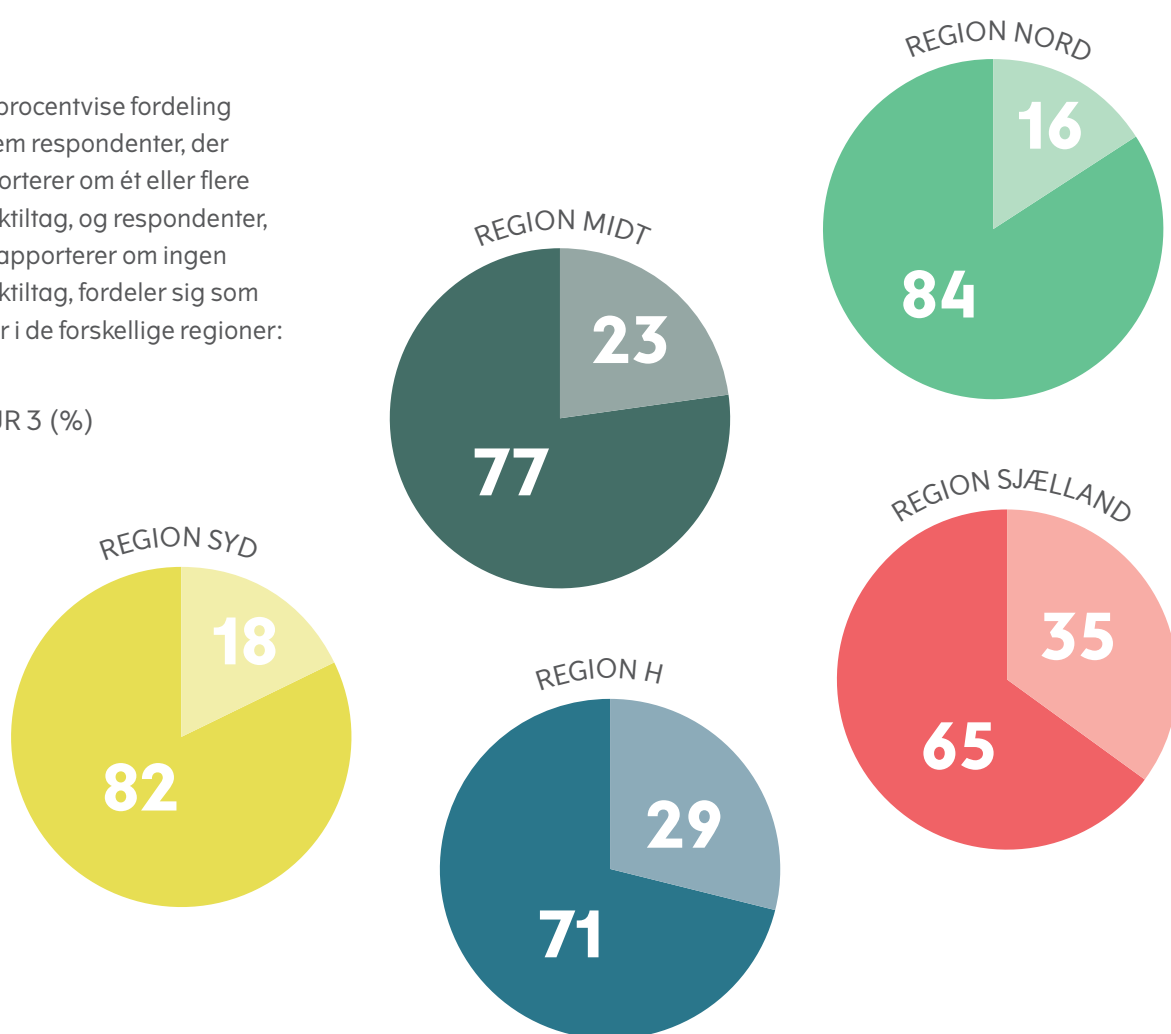
FIGUR 2 (%)

Ud af de 315 respondenter rapporterer 75% (237 i alt) om ét eller flere musiktiltag på deres afdeling, mens de resterende 25% (78 i alt) rapporterer, at der ingen musiktiltag er på deres afdeling:

Den procentvise fordeling mellem respondenter, der rapporterer om ét eller flere musiktiltag, og respondenter, der rapporterer om ingen musiktiltag, fordeler sig som følger i de forskellige regioner:

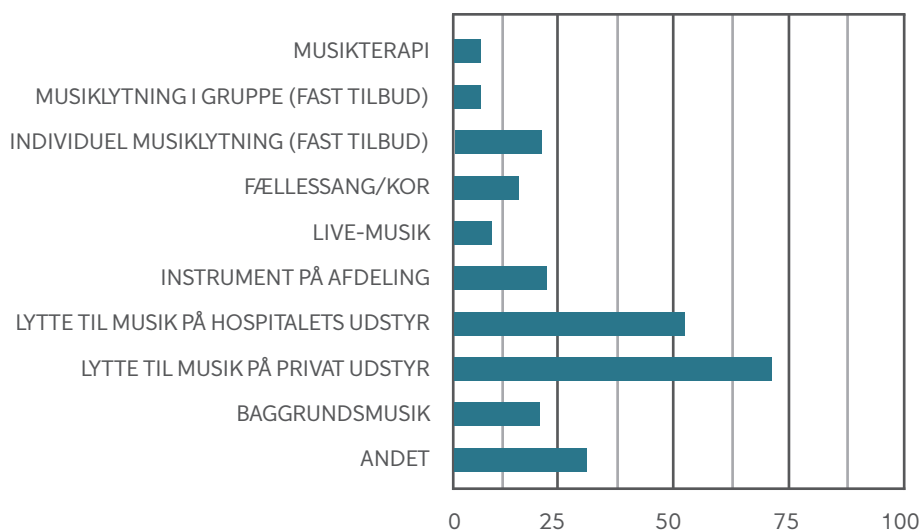
FIGUR 3 (%)

FIGUR 4 (%)

PROCENTDEL AF RESPONDENTER, DER BERETTER OM DEN ENKELTE MUSIKTILTAGSTYPE

De 237 respondenter, der rapporterer om ét eller flere musiktiltag på deres afdeling, beretter tilsammen om 621 musiktiltag. Disse er kategoriseret inden for 10 forskellige musiktiltagstyper, som på forhånd var defineret i spørgeskemaet. Diagrammet herunder viser, hvor stor en procentdel af de 237 respondenter, der beretter om den enkelte musiktiltagstype.

DE 5 HYPPIGSTE MUSIKTILTAGSTYPER

1. Mulighed for at lytte til musik på privat udstyr (tilbydes af 73%)
2. Mulighed for at lytte til musik på hospitalets udstyr (tilbydes af 51%)
3. Andet (tilbydes af 32%)
4. Instrument på afdelingen (tilbydes af 23%)
5. Fast tilbud om individuel musiklytning & Tilbud om baggrundsmusik (tilbydes af 21%)

DE 3 HYPPIGSTE HENSIGTER MED DETTE MUSIKTILTAG

1. Afledning/underholdning (67%)
2. Afspænding & Angstreduktion (65%)
3. Stress-reduktion (55%)

DEN HYPPIGSTE INITIATIVTAGER TIL DETTE MUSIKTILTAG

1. Patienten selv (88%)
2. Sygeplejerske (71%)
3. Pårørende (33%)

Et udpluk af hospitalernes udtalelser om musiktiltag

TILBUD OM MUSIKTERAPI

"Patienterne [er] særligt glade for fælles-sang i dagligstuen. Flere svært psykotiske patienter, der grundet deres sygdom ikke kan gøre sig forståelig overfor sine omgivelser, har haft gavn af behandling ved musikterapeuten. Musikterapeuten har nogle gange kunnet skabe en bedre relation til nogle af vores patienter, da musikken kan være en anden måde at have kontakt på."

- Glostrup, afsnit 809, Psykiatrisk Center.

"For vores patientkategori er musik et vigtigt element og de lytter til det på deres stuer, i fællesmiljøet, på høretelefoner og når der en gang om ugen er musikterapi i grupper på afdelingen. Der kan mange af vores patienter deltage. Det har en beroligende effekt og er en god afledning."

- SL10, Regional afdeling for retspsykiatri Slagelse

”Vi lytter til musik og farvelægger mandalas tegninger samtidig. Nogle gange vælger terapeuten musikken og udvælger med henblik på enten at øge eller dæmpe arousal. Andre gange skiftes patienterne til at vælge et musikstykke evt. med forklaring/begrundelse for hvorfor netop det nummer vælges. Der er typisk 2-6 patienter med i gruppen. Erfaringen er, at det kan have en afledende og beroligende effekt. Kan også øge arousal fx for depressive patienter. Det kan vække glæde og fremkalde minder, samt følelser. Ofte opsøger patienterne selv rummet og lytter til musik, samt farvelægger mandalas uden for gruppetiden, fx om aftenen.”

– Ældrepsykiatrisk 182, Psykiatrisk Center Glostrup

FAST TILBUD OM MUSIKLYTNING I GRUPPE

”Siden år 2003 har vi anvendt musik i dagkirurgisk afsnit efter anvisning af kardiologisk amb[ulatorium] [...] Vi trænger til en mere konkret viden om musikterapi, da personalet er udskiftet + vores gamle CD-afspiller med CD'er kunne blive up to date. Jeg vil gerne kontaktes og gerne bruges som prototype, hvis der er behov for dette. Jeg har 5 afsnit som musik kunne bruges på - der anvendes p.t musik kun på et afsnit [...]”

– Frederikshavn kir-kvinde-barn, RHN.

”Vi oplever mange patienter er glade for tilbuddet. En patient sagde efter en undersøgelse, at det var som at være på Vejle Fjord.”

– Dagkirurgien, endoskopien,
Regionshospitalet Horsens,

”Stor betydning for voksne som børn - det individuelle er virkelig vigtigt.”

– Anæstesiologisk-Intensiv afd.
V, Odense Universitetshospital

FAST TILBUD OM INDIVIDUEL MUSIKLYTNING

”Omfattende erfaring, da der tidligere har været ansat en musikterapeut. Musikterapeuten og ut har tidligere skrevet et kapitel om praksis fra klinikken til en lærebog. Musikterapeuten er fratrådt sin stilling for et par år siden i forbindelse med besparelser i klinikken.”

– Traumatisk Hjerneskade, Højt
specialiseret Neurorehabilitering,
Rigshospitalet

”At patienterne er glade for det og slapper bedre af med det.”

– Operation og Intensiv,
Hospitalsenhed Midt.

”Det er meget rørende at opleve en afatiker pludselig kan synge. Rørende for pt selv, men også alle andre som er omkring. Vi oplever rigtig mange af vore indlagte synes det er hyggeligt at synge sammen med andre - giver energi og glæde.”

- Neurorehabilitering, Hospital.

TILBUD OM FÆLLESSANG

”[Lungekoret] skaber fællesskab, deltagelse i kor stævne for lungekor. Medfører livskvalitet og bedre respiration.”

- Lunge og infektionsmedicinsk ambulatorium, Nordsjællands Hospital

”I perioder ser vi at patienterne er glade det, særligt hos patienter efter længere tids indlæggelse. Det er så absolut en fordel at øve de samme ting med personalet i andre fora. Vi har derfor skabt tradition for morgensang ved konferencer og personaletræning osv.”

- Center for spiseforstyrrelser døgnafsnit U2, Børne og ungdoms psykiatrien Region Sjælland

”Det giver en god stemning i afsnittet, et frirum for barnet, en alternativ kommunikationsform [...]”

– Døgnafsnit for Børn og Unge,
Aalborg Universitetshospital.

LIVEMUSIK

”Giver en ro på afdelingen. Patienter og personale udtrykker glæde og mange smil når der er musik på afd. Mange patienter og pårørende giver udtryk for, at det er en god ide, som de nyder meget.”

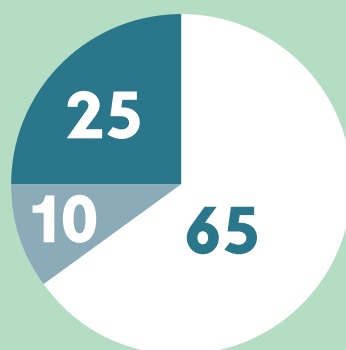
– Lungemedicinsk,
Sydvestjysk Sygehus.

MUSIKTILTAG PÅ

LANDETS HOSPICER

20 ud af landets 21 hospicer har deltaget i undersøgelsen. Den procentvise fordeling af hospicer, der beretter om hhv. ansættelse af en musikterapeut, ansættelse af en musiker og ingen ansættelse af hverken musikterapeut eller musiker er som følger:

FIGUR 5 (%)
**ANSÆTTELSE AF
MUSIKER/MUSIKTERAPEUT**

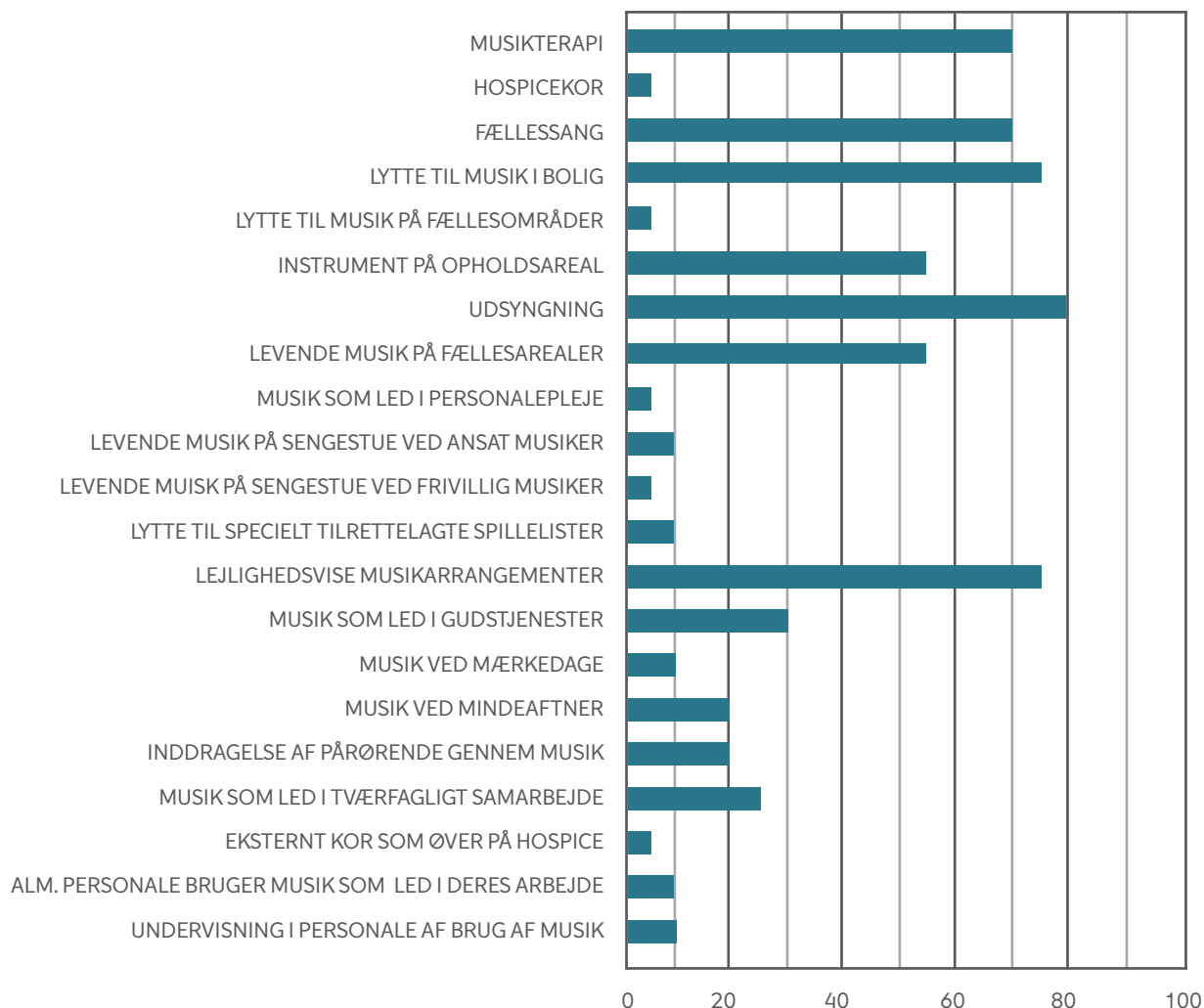

- 13 HAR ANSAT EN MUSIKTERAPEUT
- 2 HAR ANSAT EN MUSIKER
- 5 HAR HVERKEN ANSAT EN MUSIKER ELLER EN MUSIKTERAPEUT

De 20 deltagende hospicer beretter tilsammen om 61 musiktiltag, der fordeler sig på 19 forskellige musiktiltagstyper.

Herunder ses det, hvor stor en procentdel af de 20 deltagende hospicer, der beretter om den enkelte musiktiltagstype.

FIGUR 6 (%)
PROCENTDEL AF HOSPICER, DER BERETTER OM DEN ENKELTE MUSIKTILTAGSTYPE

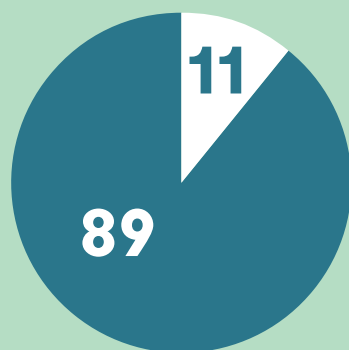
DE 5 HYPPIGSTE MUSIKTILTAGSTYPER

1. Udsyngning (80%)
2. Mulighed for at lytte til musik i boligen (75%)
3. Lejlighedsvis musikarrangementer (75%)
4. Musikterapi (70%)
5. Fællessang (70%)

MUSIKTILTAG PÅ PLEJECEN- TRENE I ROSKILDE KOMMUNE

Alle 9 plejecentre i Roskilde Kommune har deltaget i undersøgelsen. Figur 7 herunder viser den procentvise fordeling af plejecentre, der beretter at have en musikterapeut ansat, og plejecentre der ikke beretter om at have en musikterapeut ansat. Ingen af plejecentrene har berettet om, hvorvidt de har en musiker ansat, og derfor fremgår denne information ikke af figuren.

FIGUR 7 (%)
ANSÆTTELSE AF MUSIKTERAPEUT

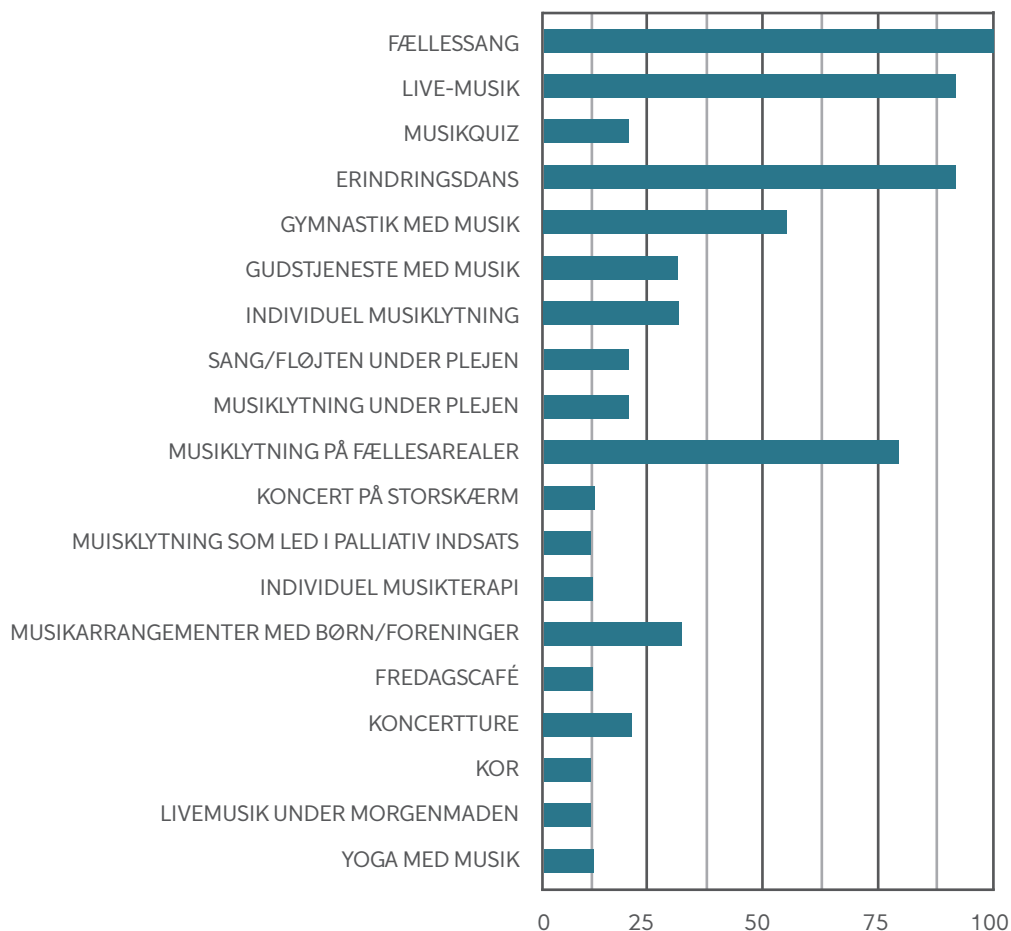

■ MUSIKTERAPEUT ANSAT
■ INGEN MUSIKTERAPEUT ANSAT

Alle 9 plejecentre beretter om adskillige musiktiltag. Tilsammen beretter de om 116 musiktiltag, der kan kategoriseres inden for 19 forskellige musiktiltagstyper. Figur 8 viser, hvor stor procentdel af plejecentrene, der beretter om den enkelte musiktiltagstype.

FIGUR 8 (%)

PROCENTDEL AF PLEJECENTRE, DER BERETTER OM DEN ENKELTE MUSIKTILTAGSTYPE

DE 5 HYPPIGSTE MUSIKTILTAGSTYPER

1. Fællessang (100%)
2. Livemusik (89%)
3. Erindringsdans (89%)
4. Musiklytning på fællesarealer (78%)
5. Gymnastik med musik (56%)

SAMLEDE TENDENSER

På hospitalsområdet rapporteres der på tværs af landets fem regioner, at de to hyppigste musiktiltag er:

1. Mulighed for at patienterne kan lytte til musik på deres private udstyr (73% af hospitaler, der tilbyder musiktiltag)
2. Muligheden for at lytte til musik på hospitalets udstyr (51% af hospitaler, der tilbyder musiktiltag)

De hyppigst rapporterede musiktiltag inden for hospiceområdet er:

1. Udsyngninger (80%).
2. Lytte til musik i bolig og lejlighedsvis musikarrangementer (begge 75%).

De hyppigst rapporterede musiktiltag på plejecentrene i Roskilde Kommune er:

1. Fællessang (100%)
2. Erindringsdans og livemusik (begge 89%)

